

DOI: 10.31548/hspedagog15(2).2024.53-64

УДК 37.015.31:17-057.87:636.09

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ «БІОЕТИЧНІ ПОГЛЯДИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ ВЕТЕРИНАРІВ»

Василь МАРУСЯК, здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня вищої освіти

Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: v.marusyak@nubip.edu.ua

Анотація. У статті здійснено аналіз ключових понять дослідження, зокрема «біоетика», «біоетичні принципи», «біоетичні правила», «біоетичні погляди студентів – майбутніх ветеринарів». Не зважаючи на те, що поняття «біоетика» введено до наукового обігу ще в 1971 році, у сучасній вітчизняній науковій літературі висвітлено недостатньо. Аналіз наукових джерел свідчить, що біоетика розглядається як наука, що вивчає моральні засади співжиття людини із усім живим, у тому числі з тваринами. У ході дослідження виокремлено основні біоетичні принципи в контексті досліджуваної проблеми, зокрема: життя як найвища цінність; любов та турбота до всіх проявів життя, справедливість, автономія, відповідальність за природу, гуманне ставлення до тварин. У статті висвітлено основні правила, якими має користуватися біоетична особистість (за Г.Губенко), а саме: 1) Я визнаю необхідність прийняття невідкладних заходів у світі, що знаходиться у кризовій ситуації; 2) Я приймаю той факт, що виживання і розвиток людства у майбутньому значною мірою залежить від сьогоднішніх планів і діяльності людини; 3) Я визнаю унікальність кожної особистості; 4) Я приймаю неминучість деяких людських страждань; 5) Я підтверджую своє благоговіння перед життям. Аналіз та узагальнення результатів дослідження дали можливість визначити поняття «біоетичні погляди студентів – майбутніх ветеринарів» як систему знань про біоетичні принципи, правила та цінності, які формуються у здобувачів під час їх професійної підготовки, виражають їх етичне ставлення до усього живого та будуть реалізуватися у майбутній професійній діяльності для вирішення етичних дилем, пов'язаних із життям та здоров'ям тварин.

Ключові слова: біоетика, біоетичні погляди, майбутні ветеринари, біоетичні цінності, біоетичні норми, біоетичні принципи.

Актуальність (Introduction). В умовах сьогодення, при стрімкому розвитку технологій у різних сферах, в тому числі медичній, важливо при підготовці лікаря ветеринарної медицини формувати у здобувачів повагу до життя, турботу до усього живого, дотримуватися етичних норм, принципів і цінностей у професійній діяльності та у процесі наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій (Analysis of recent researches and publications). Вивчення останніх досліджень свідчить, що у вітчизняній науковій літературі аналіз сутності і структури поняття «біоетичні погляди майбутніх лікарів ветеринарної медицини» висвітлений недостатньо.

© Марусяк В.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 15(2) 2024

Мета статті полягає в аналізі та узагальненні результатів вивчення сутності поняття «біоетичні погляди студентів майбутніх ветеринарів».

Методи (Methods). У процесі дослідження застосовано такі методи як: аналіз наукової літератури із проблеми дослідження; узагальнення – із метою встановлення ступеня розробки досліджуваної проблеми у науковій літературі.

Результати (Results). У процесі обґрунтування сутності поняття «біоетичні погляди студентів – майбутніх ветеринарів» важливо зупинитися на аналізі ключових понять, зокрема: біоетика, біоетичні принципи, біоетичні цінності, біоетичні погляди.

Базовим поняттям є біоетика. Термін «біоетика» вперше вжито «в 1971 році, в назві книги онколога В.Р.Поттера «Bioethics: Bridge for the Future» (Біоетика: Міст в майбутнє)» [1].

Наукові розвідки Тетяни Білоусової засвідчують, що «на початку свого існування біоетика обмежувалась біомедичними та медичними проблемами, тож терміни запозичувались із медицини, біології, генетики, підлягаючи оцінці та інтерпретації з етичних

позицій: лікарська таємниця, клінічна смерть, наркоманія, генетична інженерія тощо... Біоетика вбирає в себе термінопоняття філософії, психології, соціології, естетики, ноосферології, синергетики, когнітології» [2].

Про те, що біоетика являє собою галузь міждисциплінарних досліджень, акцентують у своїх дослідженнях і такі науковці як О.Ю. Галкін, А.А. Григоренко, відзначаючи сукупність «етичних, філософських і антропологічних проблем, що виникають у зв'язку з прогресом біології, медицини та фармації, а також впровадженням новітніх технологій у практику охорони здоров'я» [3; 14].

Вітчизняна дослідниця Катерина Рассудіна також розглядає біоетику як міждисциплінарну науку, «що сформувалася у другій половині ХХ ст. з метою осмислення проблем, зумовлених бажанням захистити життя людей та інших істот. Її головна ідея полягає у тому, що життя має певну цінність, яку, утім, потрібно конкретизувати» [4; 71]. Узагальнення тлумачення сутності поняття «біоетика» у вітчизняній науковій літературі висвітлено у таблиці 1.

Таблиця 1.

Сутність поняття «біоетика»

Автор	Сутність	Джерело
Поттер В. Р.	«Міст до майбутнього», що має об'єднати науку і гуманізм для забезпечення виживання і процвітання людства; використання біологічних та медичних наук для поліпшення якості життя усього живого	Bioethics: Bridge to the Future. Prentice-Hall, 1971 [5]
Кундієв Ю., Дембовецький О., Чащин М., Рудий Р.	Система поглядів, уявлень, норм і оцінок, що регулює поведінку людей з позицій збереження життя на Землі	Біоетика – новий ступінь інтеграції природничих і гуманітарних наук

		<i>Вісник НАН України.2002. [6]</i>
Енциклопедія сучасної освіти	Розділ етики, що вивчає проблеми моралі насамперед стосовно людини і всього живого, визначає, які дії щодо живого з морального погляду допустимі, а які – ні. Біоетика належить до прикладної етики й має міждисциплінарний характер. Узагальнюючи суспільні та релігійні погляди, національні особливості, вона створює сукупність моральних принципів, норм і правил, які з часом змінюються відповідно до змін соціально-економічних умов суспільства, політики держави, громадської думки	Енциклопедія сучасної освіти [7]
Пустовіт С.	Об'єктом біоетики є втручання людини в природні процеси, ставлення як до навколишньої, так і до людської природи; предметом є моральні проблеми, які виникають при цьому, проблеми виживання людства та збереження Життя на планеті	Глобальная биоэтика: становление теории и практики философский анализ. К., Арктур. 2009 [8]
Винник-Остапишин Віта	Наука, що вивчає та аналізує моральність людських дій у біологічно-медичній галузі та в охороні здоров'я стосовно їх відповідності моральним нормам і цінностям	Біоетика як шлях до гармонійного співіснування людини та природи. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. 2015. Вип. 19. [9]

Таким чином, в контексті досліджуваної проблеми будемо розглядати біоетику як науку, що вивчає моральні засади співжиття людини із усім живим, у тому числі з тваринами.

Аналіз дослідження Гриньової М. В. «Біоетика як розуміння феномену життя» дає можливість виокремити ряд основних біоетичних принципів (див. Табл 2.)

Таблиця 2.

Біоетичні принципи

Принципи	Автор
<ol style="list-style-type: none"> 1. Життя – найвища цінність 2. Гуманізм 3. Любов до всіх проявів життя 4. Піклування про здоров'я 5. Допомога та опіка над іншими 	Загальнолюдські цінності

1. Пріоритет життя 2. Здоров'я 3. Благо хворого 4. Служіння пацієнту	Гіппократ
1. Добродійність 2. Автономія особистості 3. Чесність 4. Справедливість	Віч Р.
1. Автономія 2. Не нашкодь 3. Благодіяння 4. Справедливість	Бошам Т., Чайлдрес Дж.
1. Верховенство інтересів особистості над інтересами науки 2. Відкритість 3. Зміна акцентів у тандемі «пацієнт-лікар»	Кундієв Ю.

Складено на основі [10]

Цінною вважаємо думку Винник-Остапишин В., яка основним біоетичним принципом розглядає відповідальність за природу: «біоетика в поєднанні з принципом відповідальності за природу дає людині змогу розширювати сферу моральної свідомості від масштабу автономного індивіда до рівня спільносвіту. Поступово переходячи від вузького кола моральної відповідальності до ширшого, людина стає людиною, як мірою людяності у своєму ставленні до живої природи як онтологічної цінності» [9, С. 60].

На наше переконання важливим принципом також є гуманне ставлення до тварин, що включає уникнення жорстокості та забезпечення благополуччя тварин. Таким чином, основними біоетичними принципами в контексті досліджуваної проблеми вважаємо наступні: життя як найвища цінність; любов до всіх проявів життя, справедливість, автономія, відповідальність

за природу, гуманне ставлення до тварин.

Ганна Губенко, ґрунтуючись на ноосферному вченні, виділяє «універсальні цінності, якими апелює біоетика: святість життя, повага до життя будь-якої живої істоти, співчуття і милосердя до всього живого», які співзвучні із висловленими принципами. Дослідниця зауважує, що «біоетична особистість характеризується самодостатністю, відповідальністю, внутрішньою гармонією», а «формування біоетичної особистості – процес тривалий, йому передуює етап становлення біоетичного ідеалу особистості. Біоетичний ідеал – це ідеальний образ, що визначає спосіб і характер поведінки людини. Він виконує регульовальну функцію щодо поведінки – у формі етичного кодексу правил і принципів, якими оперує біоетика» [11].

Правила і зобов'язання, якими має користуватися біоетична особистість подані у таблиці 3.

Таблиця 3

Правила та зобов'язання в контексті біоетики

Правило	Суть	Зобов'язання
Правило 1	Я визнаю необхідність прийняття невідкладних заходів у світі, що знаходиться у кризовій ситуації	Я готовий працювати разом з іншими людьми для розвитку й поглиблення своїх переконань, поєднуватися із силами світового прогресу, що будуть прагнути зробити все можливе для

		виживання та удосконалення людського роду, виходячи з необхідності досягнення гармонії з навколишнім середовищем
Правило 2	Я приймаю той факт, що виживання і розвиток людства у майбутньому значною мірою залежить від сьогоднішніх планів і діяльності людини	Я роблю спроби прожити власне життя і впливати на життя інших людей таким чином, щоб забезпечити еволюцію в напрямі більш досконалого світу для майбутніх поколінь людства. Я уникаю таких дій, які могли б нашкодити на безпеку їх майбутнє
Правило 3	Я визнаю унікальність кожної особистості та її природне бажання зробити свій внесок у розвиток певної сфери суспільства таким чином, який був би сумісний з його довгостроковими потребами	я прислухатимуся до обґрунтованих точок зору інших людей (меншості або більшості) і визнаватиму роль емоційного переконання в продуктивній і ефективній діяльності
Правило 4	Я приймаю неминучість деяких людських страждань, які є проявом безладдя, властивого як біологічним утворенням, так і фізичному світові, але я не можу байдуже сприймати страждання як результат негуманного ставлення однієї людини до іншої (до всього живого)	я зустрічатиму свої проблеми з честю і сміливістю, допомагатиму своїм близьким у їх нещасті та працюватиму для усунення непотрібних страждань людства в цілому
Правило 5	Я підтверджую своє благоговіння перед життям, мою віру в братство всіх людей на землі, а також свої зобов'язання перед майбутніми поколіннями	я намагатимуся жити так, щоб приносити користь моїм близьким уже зараз. Мине час і близькі згадуватимуть про мене із вдячністю

Складено за Г.Губенко [11]

Відповідно до психологічного словника погляд це «знання про яке-небудь явище, предмет, світ в цілому з вираженим ставленням особистості до них» [12]. Відповідно біоетичні погляди студентів – майбутніх ветеринарів – це система знань про біоетичні принципи, правила та цінності, які формуються у здобувачів під час їх професійної підготовки, та які виражають їх ставлення

до усього живого та будуть реалізуватися у майбутній практиці для вирішення етичних дилем, пов'язаних із життям та здоров'ям тварин. Ці погляди охоплюють питання гуманного ставлення до тварин, відповідального використання тварин у наукових дослідженнях, етичних підходів у лікуванні тварин, захисту їхніх прав та турбота про благополуччя.

Висновки і перспективи

(Discussion). Отже, результати дослідження свідчать, що: біоетика як наука вивчає моральні засади співжиття людини із усім живим, у тому числі з тваринами. Основними біоетичними принципами в контексті досліджуваної проблеми вважаємо наступні: життя як найвища цінність; любов до всіх проявів життя, справедливість, автономія, відповідальність за природу, гуманне ставлення до тварин. Біоетичні погляди студентів – майбутніх ветеринарів – це система знань про біоетичні принципи, правила та цінності, які формуються у здобувачів під час їх професійної підготовки, виражають їх етичне ставлення до усього живого та будуть реалізуватися у майбутній професійній діяльності для вирішення етичних дилем, пов'язаних із життям та здоров'ям тварин.

Список використаних джерел

1. Джуліано де Бернардо. Біоетика : філософське обґрунтування. *Вісник Національної академії наук України*. 2001. № 11. С. 33-38. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2001_1_8
2. Білоусова Т. Лексикографічне впорядкування біоетичної термінології. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Філологічні науки. 2019. Випуск 49. С. 76-78.
3. Галкін О.Ю., Григоренко А.А. Біоетика в Україні: від теорії до практики. Нормативно-правові та навчально-наукові аспекти. *Наукові вісті НТУУ «КПІ»*. 2011. № 3. С. 12-19).
4. Рассудіна К. С. Біоетична концепція якості життя: критичний аналіз. *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2021. Т. 7. С. 71-77. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAfr_2021_7_7
5. Van Rensselaer Potter. *Bioethics: Bridge to the Future*. Prentice-Hall, 1971 - 205 стор.
6. Кундієв Ю., Дембновецький О., Чащин М., Рудий Р. Біоетика – новий ступінь інтеграції природничих і гуманітарних наук. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 11. С. 11-17. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_1_2
7. Біоетика. Енциклопедії сучасної освіти. URL: <https://esu.com.ua/article-35291> (дата звернення 23.03.2024)
8. Пустовит С. Глобальная биоэтика: становление теории и практики философский анализ. К., Арктур. 2009
9. Винник-Остапишин В. Біоетика як шлях до гармонійного співіснування людини та природи. *Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки*. 2015. Вип. 19. С. 59-65. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_filos_psiho_2015_19_11
10. Гриньова М. В. Біоетика як розуміння феномену життя. *Імідж сучасного педагога*. 2016. № 5. С. 5-8. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2016_5_3
11. Губенко Ганна. Сучасна моральна криза цивілізації, роль біоетики та наук ноосферного класу в її вирішенні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія» Серія «Філософія»*. Випуск 16. 2014. С.122-127.
12. Погляд. Психологічний словник. Авт.-уклад. В.В.Синявський, О.П.Сергеєнкова/ За ред.. Н.А.Побірченко. 2007. С. 208

REFERENCES

1. Bernardo, Dzh. (2001). Bioetyka: filosofske obgruntuvannia [Bioethics: Philosophical Justification]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. (11). 33-38. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2001_1_8
2. Bilousova, T. (2019). *Leksykohrafichne vporiadkuvannia*

bioetychnoi terminolohii [Lexicographical Organization of Bioethical Terminology]. Naukovi pratsi Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Filolohichni nauky. (49). 76-78.

3. Halkin, O. Yu., & Hryhorenko, A. A. (2011). Bioetyka v Ukraini: vid teorii do praktyky. Normatyvno-pravovi ta navchalno-naukovi aspekty [Bioethics in Ukraine: From Theory to Practice. Normative-Legal and Educational-Scientific Aspects]. Naukovi visti NTUU «KPI» . (3). 12-19.

4. Rassudina, K. S. (2021). Bioetychna kontseptsia yakosti zhyttia: krytychnyi analiz [Bioethical Concept of Quality of Life: Critical Analysis]. Naukovi zapysky NaUKMA. Filosofiia ta relihieznavstvo. 7. 71-77. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAfr_2021_7_7

5. Potter, V. R. (1971). Bioethics: Bridge to the Future. Prentice-Hall.

6. Kundiiiev, Yu., Dembnovetskyi, O., Chashchyn, M., & Rudyi, R. (2002). Bioetyka – novyi stupin intehratsii pryrodnychikh i humanitarnykh nauk [Bioethics – A New Level of Integration of Natural and Humanitarian Sciences]. Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy. (11). 11-17. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_1_2

7. Bioetyka [Bioethics]. (n.d.). In Entsyklopedii suchasnoi osvity [Encyclopedia of Modern Education].

Available at: <https://esu.com.ua/article-35291> (Accessed: 23 March 2024).

8. Pustovit, S. (2009). Globalnaia bioetika: stanovlenie teorii i praktiki. Filosofskii analiz [Global Bioethics: The Formation of Theory and Practice. Philosophical Analysis]. Kyiv: Arktur.

9. Vynnyk-Ostapyshyn, V. (2015). Bioetyka yak shliakh do harmonijnoho spivisnuvannia liudyny ta pryrody [Bioethics as a Path to the Harmonious Coexistence of Humans and Nature]. Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Filosofski i psykhologichni nauky. (19). 59-65. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_filos_psiho_2015_19_11

10. Hrynova, M. V. (2016). Bioetyka yak rozuminnia fenomenu zhyttia [Bioethics as Understanding of the Phenomenon of Life]. Imidzh suchasnoho pedahoha, (5), 5-8. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/isp_2016_5_3

11. Hubenko, H. (2014). Suchasna moralna kryza tsyvilizatsii, rol bioetyky ta nauk noosferneho klasu v yii vyrishenni [Modern Moral Crisis of Civilization, the Role of Bioethics and Noospheric Sciences in Its Resolution]. Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Filosofiia». (16). 122-127.

12. Pohliad. (2007). Psykhologichni slovnyk [Psychological Dictionary]. Compiled by V. V. Siniavskyi, O. P. Serhiienkova; edited by N. A. Pobirchenko.

THE ESSENCE OF THE CONCEPT «BIOETHICAL VIEWS OF FUTURE VETERINARY STUDENTS» Vasyl MARUSIAK

Abstract. *The article analyzes the key concepts of the study, including «bioethics», «bioethical principles», «bioethical rules», and «bioethical views of future veterinary students». Despite the fact that the concept of «bioethics» was introduced into scientific discourse as early as 1971, it is still insufficiently covered in domestic scientific literature. The analysis and interpretation of this concept allow it to be defined as a science that studies the moral foundations of human coexistence with all living beings, including animals. The study identifies the main bioethical principles in the context of the researched problem, such as: life as the highest value; love and care for all forms of life; justice; autonomy;*

© Марусяк В.

HUMANITARIAN STUDIOS: PEDAGOGICS, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY Vol 15(2) 2024

responsibility towards nature; and humane treatment of animals. The article highlights the basic rules that a bioethical personality should follow (according to G. Hubenko), namely: 1) I recognize the need for urgent action in a world that is in crisis; 2) I accept the fact that the future survival and development of humanity largely depend on today's plans and actions; 3) I acknowledge the uniqueness of each individual; 4) I accept the inevitability of some human suffering; 5) I affirm my reverence for life. The analysis and generalization of the research results make it possible to define the concept of «Bioethical views of future veterinary students» as a system of knowledge about bioethical principles, rules, and values formed in students during their professional training, which expresses their attitude towards all living beings and will be implemented in future practice to resolve ethical dilemmas related to animal life and health.

Keywords: *bioethics, bioethical views, future veterinarians, bioethical values, bioethical norms, bioethical principles.*